

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“ПОЛІТИКА І РЕЛІГІЯ”
(для бакалаврів, спеціалістів)

МАУП

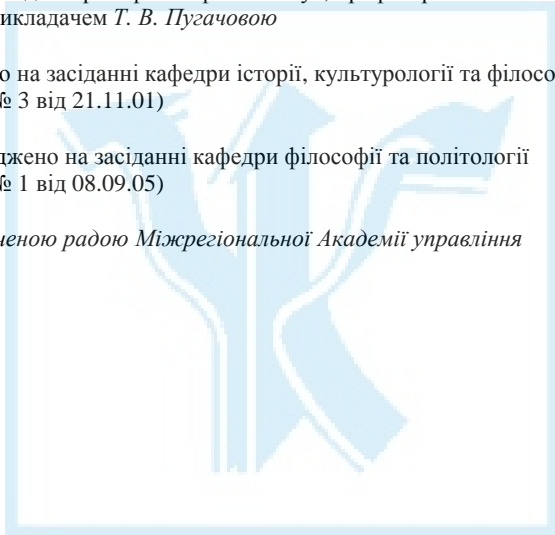
Київ 2005

Підготовлено доктором філософських наук, професором *М. С. Свідлом*
і старшим викладачем *Т. В. Пугачовою*

Затверджено на засіданні кафедри історії, культурології та філософії
(протокол № 3 від 21.11.01)

Перезатверджено на засіданні кафедри філософії та політології
(протокол № 1 від 08.09.05)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

МАУП

Свідло М. С., Пугачова Т. В. Навчальна програма дисципліни “Політика і релігія” (для бакалаврів, спеціалістів). — К.: МАУП, 2005. — 14 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, навчально-тема-тичний план, програмний матеріал до вивчення дисципліни “Політика і релігія”, теми контрольних робіт, питання для самоконтролю, а також список рекомендованої літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП),
2005

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Політика і релігія є одними з головних форм суспільної свідомості. Нерівнозначність їх у духовному житті соціуму була відзначена ще давньогрецькими мислителями. Та невіддільна залежність між ними існувала в усі часи. Чимало чинників суспільного життя впливають на політику. Серед них — релігія у всій багатоманітності її проявів, яка за певних умов здатна помітно впливати на політику і відповідно сама зазнає впливів політичної сфери. Так було в минулому, так є і нині. Тому жодна розвинута політична теорія не оминає релігійних проблем. Їх враховують і фахівці політологи, і політики-практики.

Ця програма розкриває причини виникнення політики і релігії, їх роль у розбудові перших цивілізацій. Особливу увагу приділено впливу на політику так званих світових релігій — християнства, ісламу та буддизму, які мають чимало прихильників і надзвичайно розмаїті за напрямками. Віровчення будь-якої релігії завжди доповнюються певною соціальною доктриною, яка відповідає на запитання, як ставитись до соціальних цінностей, соціального устрою, до можновладців тощо. Внаслідок цього релігія обов'язково впливає на політичне життя, прагне або виконувати роль політичного опікуна суспільства та його керівників, або освячувати й обґрунтовувати політичні інтереси певних соціальних груп, або об'єднувати людей з певною метою.

Програма висвітлює політичні орієнтири релігійної доктрини, співвідношення політики та релігії як специфічних форм зв'язку, релігії і світового політичний процесу.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
вивчення дисципліни
“ПОЛІТИКА І РЕЛІГІЯ”

№ п/п	Назва теми
1	Релігія і політика як соціальна реальність
2	Політика і релігія як соціально-історичні феномени
3	Релігія і політика в житті людини
4	Релігія і політика в житті соціуму
5	Релігія, політика і мораль
6	Релігія, політика і наука
7	Церква і держава в сучасному світі
8	Правова й релігійна держава
9	Політична й релігійна культура
10	Сучасний стан релігії та церкви в політичній системі України
11	Релігія і політика як форми духовно-практичного освоєння світу

ПРОГРАМНИЙ МАТЕРІАЛ
до вивчення дисципліни
“ПОЛІТИКА І РЕЛІГІЯ”

Тема 1. Релігія і політика як соціальна реальність

“Політика” і “релігія” — терміни і поняття. Специфіка і зміст релігійного та політичного світогляду. Віра в надприродне, а також держава, влада, право — особливості і серцевина цих світоглядів. Система категорій політичної та релігійної свідомості. Структура політології та релігієзнавства.

Становлення і розвиток методології та інструментарію аналізу політичних і релігійних явищ. Функції політології як науки. Функції релігієзнавства як навчальної дисципліни: теоретична, методологічна, ідеологічна, просвітницька, виховна і прогностична. Співвідношення політології і релігієзнавства з філософією, соціологією, юриспруденцією, історією, культурологією, економічними дисциплінами.

Література [6; 11; 12; 17; 20–22; 28; 32; 51; 59]

Тема 2. Політика і релігія як соціально-історичні феномени

Теорії походження релігії та політики, особливості богословських та еволюційно-антропологічних теорій. Чинники детермінації релігії та

політики: соціальні, економічні та духовні. Становлення релігійної та політичної практики. Особливості людського пізнання як джерело і можливість існування релігійних і політичних поглядів; соціально-економічні умови та психологічна потреба окремих осіб, класів і суспільства в релігії та політиці. Традиції як перші канали відтворення політично-релігійних вчень.

Література [6; 10; 13–16; 25; 27; 29; 35; 42]

Тема 3. Релігія і політика в житті людини

Політичний і релігійний досвід: сутність, форми і вияви. Теологічне і особисте уявлення про Бога. Смыслово-життєві цінності віруючої і політично-зрілої людини. Витоки “рабської” психології віруючої і політично неграмотної людини. Релігійний і політичний фанатизм. Релігійний аскетизм і політична всюдозволеність можновладців (історія і сучасність). Різноманітність політичного і релігійного досвіду. Ідеологічно-психологічна апологія релігії і політики.

Література [1; 5; 8; 9; 12; 18; 34; 39; 61]

Тема 4. Релігія і політика в житті соціуму

Церква і держава про місце людини в суспільстві. Релігійне і профанне тлумачення історії людства. Становлення держави і церкви як соціальних інститутів.

Сакралізація і секуляризація в суспільному житті. Причини і суть секуляризму, насамперед розподіл церковної та світської влади. Ідеологічне забезпечення свободи совісті. Релігія та політика на зламі епох.

Література [1; 5; 9; 13; 19; 23; 29; 33; 35; 36; 44; 45; 59]

Тема 5. Релігія, політика і мораль

Релігія та політика про джерела моральності людини. Особливості релігійної та світської моралі. Проблеми цілей і засобів у релігії та політиці (макіавеллізм, християнство, іслам, буддизм, конфуціанство, іудаїзм). Моральний зміст Нагорної проповіді Христа, моральні принципи ісламу, сенс життя мусульманина. Моральний ідеал буддизму. Сучасні моральні цінності протестантизму, католицизму, православ'я. Суть і причини духовного і морального падіння людства у XX ст.

Література [3; 4; 10; 18; 20–22; 33; 42; 44; 46; 50; 58; 64]

Тема 6. Релігія, політика і наука

Релігійна і наукова картина Всесвіту. Наука і релігія про походження людини і суспільства. Діалектика політичного і релігійного в діяльності вченого. Раціональне й ірраціональне в релігії і науковому пізнанні. Концепції синтезу політики, науки і релігії. Релігія, наука і політика у XXI ст. Релігія і природознавство: синтез, толерантність чи поглинання?

Література [4; 11; 17; 35; 36; 47; 55]

Тема 7. Церква і держава в сучасному світі

Релігійність і державотворення як відновлення втраченої єдності. Всесвітні релігійні об'єднання (спілки, братства, конгреси) та їх роль у світовій політиці й культурі. Екуменічний рух у сучасному християнському світі. Релігійно-політична інтеграція та релігійний синкретизм як ознака сучасності. Поняття суспільно-політичних об'єднань. Структура, зміст і функції релігійно-політичних об'єднань. Новітні тенденції в еволюції партій. Поняття й ознаки релігійно-політичних партій. Держава, церква і суспільство — грані свободи.

Література [2–4; 7; 16; 19; 25; 26; 28; 38; 41; 48; 56]

Тема 8. Правова й релігійна держава

Демократичні, авторитарні й тоталітарні режими. Місце й роль релігійних конфесій у діяльності й управлінні державою. Толерантне ставлення релігій усіх часів до існуючої держави. Специфіка і виявлення релігійного і політичного гуманізму. Політичне і релігійне вільнодумство. Релігія у фашистському, комуністичному, теократичному, ліберально-демократичному суспільстві. Цілі, методи і засоби в політиці та релігії щодо панівних класів, особистості. Політичне насильство і релігійні витоки ненасильства (гандізм, буддизм, Мартін Лютер Кінг (США), толстовство, Реріх тощо). Кривавий політичний конфлікт між католиками і протестантами Північної Ірландії, протистояння католицького населення Польщі (95 % католиків) атеїстичному режимові, релігійно-політичний конфлікт Індії та Пакистану в Кашмірі, іудейсько-мусульманський конфлікт на Близькому Сході тощо. Фанатизм і терпимість у вирішенні суспільних проблем сучасного світу.

Література [3; 7; 8; 20; 27; 37; 38; 41; 48; 49]

Тема 9. Політична й релігійна культура

Культура, релігія і політика: історія і сучасність, їх суть і специфіка. Культура політичної і релігійної власті, діяльності, відповідальності. Специфіка української релігійно-політичної культури; її еволюція, сучасний стан, елементи її формування. Політична та релігійна культура сучасної молоді. Причини релігійного ренесансу та занепад моральності й духовності серед населення, зокрема серед студентської молоді.

Література [4; 6; 13; 21; 32; 33; 35; 46; 51; 53; 58; 66]

Тема 10. Сучасний стан релігії та церкви в політичній системі України

Закони України про свободу совісті та релігійні організації. Сучасні міжцерковні відносини: стан, тенденції, прогнози. Міжконфесійні протиріччя: причини, шляхи вирішення і перспективи. Політика православної, греко-католицької, автокефальної церков в Україні. Причина стрімкого зростання протестантських общин в Україні. Толерантність і нетерпимість, яка доходить до випадків антагонізму в сучасному протистоянні окремих конфесій. Проголошення належності до конфесій або релігійних інституцій як політично обґрунтований крок.

Література [1; 2; 10; 12; 17; 19; 41; 52; 53; 57; 61–64]

Тема 11. Релігія і політика як форми духовно-практичного освоєння світу

Індивідуальна, соціальна й об'єктивована форми духовності. Вищі духовні цінності — Віра, Надія і Любов. Політика і релігія у ставленні до загальнолюдських цінностей: здоров'я (життя), сім'ї, власності, щастя, праці, творчості, справедливості, добродійності, любові, свободи, держави, істини, світу, честі, свідомості, пізнання тощо.

Глобальні проблеми сучасності в їх релігійному та політичному тлумаченні. Релігійна орієнтація віруючих на потойбічний світ і реалії сучасного політичного оптимізму. Релігійний і політичний вибір життєвих цінностей та ідеалів і форм повсякденного життя. Єдність природно-екологічних, сакральних і соціальних основ людини. Політика, релігія та мистецтво: проблеми гармонізації і майбутнього розвитку людства.

Література [11; 18; 20; 24; 26; 42; 44; 46; 49; 58; 65]

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Релігія і політика як форми суспільної свідомості.
2. Релігія і політика в житті людини.
3. Віра і почуття як потреба людини.
4. Смыслово-життєві цінності віруючої людини.
5. Релігійно-політичний аскетизм і фанатизм.
6. Політичний аспект священних книг різних релігій.
7. Методи політології і релігійні обряди.
8. Поняття і складові релігійного культу.
9. Святі в релігіях і жертви в політиці.
10. Особиста релігійність і політичність людини.
11. Релігія і атеїзм, політичність і аполітичність як протилежні системи цінностей.
12. Релігійне і політичне тлумачення історії людства.
13. Церква і держава.
14. Ортодоксія і радикалізм світових релігій.
15. Міжконфесійний і міжетнічний діалог.
16. Побудова громадянського суспільства в Україні та християнське соціальне вчення.
17. “Нейтральність” церкви і сучасні виборчі процеси в Україні.
18. Цілі й засоби в політиці й релігії.
19. Суспільне завдання церков у житті держави.
20. Релігія, політика, культура.
21. Гуманізм, релігія, вільнодумство.
22. Поняття “свободи совісті”.
23. Вільнодумство та історичні форми розвитку людства.
24. Соціально-доброчинна діяльність церкви.
25. Історія соціально-політичної та релігійної діяльності.
26. Церкви, спілки, рухи.
27. Релігійно-політичні партії: історія і сучасність.
28. Сучасні партнерські стосунки між церквою і державою.
29. Політичний і релігійний прогрес, суть і критерії.
30. Політична й релігійна свобода.
31. Релігія й політика як соціально-історичні феномени.
32. Співвідношення суспільства, держави та церкви.
33. Релігія, демократизація у посткомуністичному світі.
34. Релігійна ситуація в Україні та перспективи її розвитку.
35. Основні пріоритети державної політики щодо релігії та церкви.
36. Політичне і релігійне лідерство.

37. Міфологія і сучасні політичні міфи.
38. Релігійна і наукова картина Всесвіту.
39. Політичні, релігійні й етнічні причини сучасних локальних конфліктів.
40. Релігія і наука про походження людини та суспільства.
41. Релігійне реформатство і політичний реформізм.
42. Політичний і релігійний режими: поняття й ознаки.
43. Релігія і політика про джерела моральності людини.
44. Моральність релігії і політики.
45. Ідоли й ідеали в релігії та політиці.
46. Політична та релігійна культура.
47. Політичний і релігійний фетишизм.
48. Моделі церковно-державних відносин.
49. Сучасні нетрадиційні релігії: їх роль і місце в сучасному житті.
50. Геополітика і церковний месіанізм.
51. Сучасні державні релігії.
52. Проблема єдності церков у творчості Петра Могили.
53. Погляди Григорія Сковороди на релігію і церкву.
54. Проблема розуміння та терпимості у сучасному світі.
55. Причини ренесансу релігійності сьогодні.
56. Секуляризація та псевдорелігійні вчення.
57. Держава, церква, особистість — взаємна відповідальність.
58. Українська національна ідея та роль релігії у її здійсненні.
59. Релігійна монополія і політичний плюралізм.
60. Релігія й етнічна ідентичність.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Предмет та основні проблеми релігієзнавства.
2. Предмет, об'єкт і структура політології.
3. Структура політики і релігії.
4. Поняття “релігія” і “політика”.
5. Особливості релігійної свідомості.
6. Політична свідомість: теоретична і буденна.
7. Релігійні організації.
8. Політична організація суспільства.
9. Церква як соціальний інститут.
10. Держава: ознаки, форми, функції.
11. Функції релігії в житті суспільства.
12. Класифікація і географія релігій світу.

13. Світовий політичний процес.
14. Політична та релігійна діяльність.
15. Влада й опозиція.
16. Релігія і вільнодумство.
17. Спільне й особливе в етнічних релігіях.
18. Природа і функції політичної влади.
19. Загальні й сутнісні відмінності світових релігій.
20. Сутність і причини виникнення монотеїзму.
21. Політеїзм і монотеїзм: минуле й сьогодення.
22. Авторитарний режим.
23. Тоталітарний режим.
24. Релігійна віра і культ.
25. Українське законодавство про свободу совісті й організацій.
26. Конституція України про релігію і церкву.
27. Походження держави.
28. Походження релігії.
29. Православний культ.
30. Католицизм і держава.
31. Поняття державного суверенітету.
32. Громадянське суспільство.
33. Правова і релігійна держава.
34. Проблема історичності Ісуса Христа.
35. Категорії політології і релігієзнавства.
36. Політичні права людини.
37. Секуляризм, сакральне і профанне.
38. Ранні й пізні етнічні релігії: порівняльна характеристика.
39. Декалог і Нагорна проповідь.
40. Проблема війни і миру та їх вирішення у світових релігіях.
41. Традиціоналізм і модернізм сучасного православ'я.
42. Екуменічний рух: його релігійний та політичний характер.
43. Різноманітність релігійних конфесій в Україні.
44. Основні принципи віровчення ісламу.
45. Правила шаріату.
46. Єресі як вираз соціального протесту.
47. Види політичних партій.
48. Революція та реформа: політичний та релігійний погляд.
49. Роль ідеології та релігії в політиці.
50. Основні форми демократії.
51. Структура сучасного християнства.
52. Протестантизм у сучасному суспільстві.

53. Новаторство і традиції в політиці та релігії.
54. Засоби масової інформації: політика і релігія.
55. Політичні міфи.
56. Іслам, іудаїзм і християнство — подібність і відмінність.
57. Типи політичної культури.
58. Політичне значення хрещення Київської Русі.
59. Розкол християнства.
60. Уніатство в сучасному політичному житті України.
61. Стратегія стабільного політичного розвитку України.
62. Основні принципи Корану і вакхабізм.
63. Моральні принципи Біблії і духовність сьогодні.
64. Політична значимість стрімкого росту релігійності населення України.
65. Поняття політичної еліти.
66. Атеїзм, “свобода совісті”, релігійний та політичний фанатизм.
67. Релігійно-політичні партії сьогодні.
68. Основні джерела і зміст ісламу.
69. Основні джерела і зміст іудаїзму.
70. Основні джерела і зміст християнського віровчення.
71. Буддизм у сучасних умовах європейської культури.
72. Рухи, спілки, церква.
73. Політична і релігійна свобода.
74. Релігійне і політичне поняття свободи.
75. Політичне та релігійне лідерство.
76. Громадянське суспільство і релігійні конфесії.
77. Причини розколу релігій світу.
78. Державний та релігійний суверенітет.
79. Старообрядство та його сучасний стан.
80. Сакральне та профанне.
81. Моральність і духовність, їх співвідношення.
82. Церковні та світські свята: сучасний стан.
83. Загальнолюдські цінності й релігія.
84. Релігійно-політичні конфлікти сьогодні.
85. Геополітика та її сучасний стан.
86. Релігія, політика і гроші.
87. Зміст теологічного та політичного діалогу.
88. Ваше бачення політичного лідера сьогодні.
89. Політичний та релігійний зміст сучасної кризи у світі.
90. Православ'я, нація, націоналізм.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України “Про свободу совісті та релігійні організації в Україні” // Закони України. — К., 1991. — Т. I.
2. *Автокефалія* православної церкви на Україні // Людина і світ. — 1990. — № 51.
3. *Адамо Г.* ХДС/ХСС: сущность и политика. — М., 1979.
4. *Андрусяк Т. Г.* Шлях до свободи. — Львів, 1998.
5. *Антонович В.* Про козацькі часи на Україні. — К., 1991.
6. *Арістотель.* Політика // Соч.: В 4 т. — М., 1983. — Т. 4.
7. *Арон Р.* Демократия и тоталитаризм. — М., 1993.
8. *Бабій М. Ю.* Свобода совісті: філософсько-антропологічне і релігійнознавче осмислення. — К., 1994.
9. *Бакунін М. А.* Государственность и анархия. — П.; М., 1922.
10. *Бачан О.* Націоналізм і націоналістичний рух. — Дрогобич, 1994.
11. *Бєбик В. М.* Політологія: теорія, методологія, практика. — К., 1997.
12. *Бєбик В. М., Головатий М. Ф., Ребкало В. А.* Політична культура сучасної молоді. — К., 1996.
13. *Бєрдяєв Н. А.* Смысл истории. — М., 1990.
14. *Бєрдяєв Н. А.* Истоки русского коммунизма. — М., 1990.
15. *Брайчевский М.* Утверждение христианства на Руси. — К., 1989.
16. *Васильєв Л. С.* История религий Востока. — М., 1985.
17. *Варзар І. М.* Політична етнологія як наука, історія, теорія, методологія, праксеологія. — К., 1994.
18. *Ващенко Г.* Виховний ідеал. — Полтава, 1994.
19. *Винниченко В.* Відродження нації. — К., 1991. — Т. 1–3.
20. *Гаєвський Б.* Філософія політики. — К., 1993.
21. *Гараджа В. Й.* Соціологія релігії. — М., 1996.
22. *Гегель Г.* Психологія релігій. — М., 1975.
23. *Гергей Е.* История папства. — М., 1996.
24. *Горичева Т.* Православие и постмодернизм. — Л., 1991.
25. *Горський В. А.* Садизм: історія і сучасність. — К., 1987.
26. *Гуревич В. А.* Нетрадиционные религии на Западе и восточные религиозные культы. — М., 1995.
27. *Демони миру та боги війни.* Соціальні конфлікти посткомуністичної доби. — К., 1997.
28. *Дмитриев М. В.* Православие и реформация. — М., 1980.
29. *Дорошенко Д.* Нарис з історії України. — К., 1992.
30. *Дудуман С. К.* Релігія як соціально-історичний феномен. — К., 1976.
31. *Драгоманов М.* Вибране. — К., 1991.
32. *Ерьшев А. А.* Религиоведение. — К., 1993.
33. *Зимичев А.* Психология политической борьбы. — К., 1992.

34. *Історія і теорія релігії та вільнодумства.* — К., 1993.
35. *Історія розвитку політичної думки.* — К., 1996.
36. *Класики мирового релігієзнавства.* Антологія. — М., 1996. — Т. I.
37. *Конев В. Й.* Буддизм — релігія Востока. — М., 1990.
38. *Крывелев Н. А.* История религии. — М., 1986.
39. *Кучма Л.* Людина і Президент. — К., 1998.
40. *Ленин В. И.* Государство и революция // Полн. собр. соч. — Т. 33.
41. *Литвин В.* Політична арена України: дійові особи і виконавці. — К., 1994.
42. *Лубський В. І.* Релігієзнавство. — К., 1997.
43. *Лубський В. Л.* Сучасний іслам та питання війни і миру. — К., 1990.
44. *Макиавелли Н.* Избранные произведения. — М., 1982.
45. *Малерб Мишель.* Религии человечества. — М., 1997.
46. *Мамут Л. С.* Этатизм и анархизм как типы политического сознания. — М., 1989.
47. *Мигул І.* Політичні ідеології: порівняльний аналіз. — К., 1997.
48. *Модели церковно-государственных отношений.* — К., 1996.
49. *Монтескье Ш.* О духе законов // Избр. произ. — М., 1955.
50. *Мурадян А. А.* Двудликий Янус. Введение в политологию. — М., 1994.
51. *Огієнко І.* Українська культура. — К., 1918.
52. *Онацький Є.* Українська емоційність // Українська душа. — К., 1992.
53. *Політична культура демократичного суспільства: стан і перспективи України.* — К., 1998.
54. *Православие и современность /* Под ред. Б. Лобовика. — К., 1998.
55. *Рассел Б.* Почему я не христианин? — М., 1997.
56. *Рибачук М. Ф.* Церква і держава // Державність. — 1994. — № 1.
57. *Римаренко Ю. І.* Національний розвиток України. — К., 1995.
58. *Розанов В. В.* Религия. Философия. Культура. — М., 1991.
59. *Релігієзнавчий словник /* За ред. А. Кродного, Б. Лобовика. — К., 1996.
60. *Словник-довідник біблійних осіб, племен і народів.* — К., 1995.
61. *Соціально-політичні та правові проблеми формування особистості і держави:* Зб. — Хмельницький, 1998.
62. *Українська церква між сходом і заходом /* Наук. ред. П. Нроцький. — К., 1996.
63. *Церква і національне відродження.* — К., 1993.
64. *Членський В.* Релігія і українське суспільство // Людина і світ. — 1996. — № 12.
65. *Щёкин Г. В.* Религии мира. — К., 1995.
66. *Яковлев С. Г.* Мистецтво і світові релігії. — К., 1985.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Навчально-тематичний план вивчення дисципліни “Політика і релігія”	4
Програмний матеріал до вивчення дисципліни “Політика і релігія”	4
Теми контрольних робіт	8
Питання для самоконтролю	9
Список рекомендованої літератури	12

Відповідальний за випуск
Редактор
Комп’ютерна верстка

Н. В. Медведєва
Г. А. Александрова
Т. Г. Замура

МАУП

Зам. № ВКЦ-1039

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП